

7. Роджерс Э. Социальная природа инновации. – СПб. : ВТИ, 2001.
8. Социальная философия. Словарь / под общей ред. В. Е. Кемерова. – М. : Академический проект, 2003.
9. Фокина В. Н. Инновационная модель преподавания ВУЗа: теоретическая модель исследования / Инновации в образовании. – М. : Изд. СГУ, 2001.
10. Шабалина С. Г. Инновации в современных образовательных технологиях. – Харьков : Изд. “Вагриус”, 2004.

ГАЛЕЕВА А. П. Применение культуры инновационных технологий в высших учебных заведениях технического направления.

В статье рассматриваются основные проблемы применения культуры инновационных технологий в высших учебных заведениях технического направления. Акцентируется необходимость личностного самоусовершенствования преподавателя путем накопления педагогических знаний, методами активизации учебно-воспитательного процесса в его неразрывной целостности.

Ключевые слова: инновация, технология, культура, самоусовершенствование.

GALEEVA A. P. Application of culture innovative technologies in higher educational establishments technical direction.

In the article the basic problems application culture of innovative technologies are examined in higher educational establishments technical direction. The necessity personality self-perfection teacher is accented by the accumulation of pedagogical knowledges, by the methods of activation educational-educate process in his indissoluble integrity.

Keywords: innovation, technology, culture, self-perfection.

**Гурій М. О.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Я. Франка**

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ УЧНІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто регіональні особливості громадянської освіти учнів у Великій Британії в умовах глобалізації суспільства, проаналізовано моніторинговий проект громадянознавства (Citizenship Education Monitoring Project) в Англії, Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії, який реалізовувався протягом п'яти років у семи наукових звітах та висвітлено його ключові результати.

Ключові слова: громадянська освіта, Велика Британія, регіональні особливості, глобалізація.

Виховання громадянськості для британської школи має важливе значення, оскільки у сучасних умовах саме воно пов'язане з розвитком єдиного європейського освітньо-виховного простору. Громадянськість розглядається британськими педагогами як ядро національного патріотизму і засіб виховання законослухняного громадянина. З огляду на це, важливим і актуальним залишається концептуальне осмислення

теоретичних і прикладних основ громадянського виховання, визначення його сутності, цілей і задач, більш повне розкриття громадянсько-творчого потенціалу чинних у Великій Британії виховних і навчальних програм; розширення знань щодо громадянської освіти з урахуванням виховної ситуації в Україні; вивчення традиційних і сучасних методик виховання громадянськості у британських учнів з метою використання всього раціонального, корисного та цікавого для українського освітнього простору.

Становлення особистості учня у Великій Британії відбувається в умовах глобалізації суспільства. Науковці Великої Британії (Левіс, Сміт та ін.) стверджують, що громадянство окремої країни можна по-справжньому зрозуміти, розглядаючи його в ширшому контексті та взаємозв'язку з іншими країнами. Дозволити учням залишатися несвідомими щодо глобального виміру громадянства – означає залишити їх не інформованими щодо їх власного життя, позиції та ролі у суспільстві, в якому вони мешкають [2, с. 3].

Процес глобалізації супроводжується зіткненням інформаційних технологій, стандартизацією методів праці, розвитком міждержавних структур, поширенням впливу засобів масової інформації та міжкультурної комунікації, її асиметричністю тощо.

Питання громадянської освіти є не новими, проте традиційно актуальними для зарубіжної педагогічної науки. Вчені різних країн активно досліджують проблеми формування громадянина, обмінюються досвідом, створюють спільні проекти і реалізують їх. Відомими у сфері громадянської освіти Великої Британії є Д. Керр [10], А. Маккензі [2], Б. Крік [5], Р. Ендрюс [1] та інші.

Мета статті полягає в аналізі регіональних особливостей громадянської освіти учнів у чотирьох юрисдикціях Великої Британії в умовах глобалізації суспільства.

Починаючи з вересня 2002-го року “Громадянознавство” в Англії є новою загальноосвітньою дисципліною для учнів віком від 11 до 16 років, а також частиною впровадженої у вересні 2000-го року дисципліни “Людина і Суспільство” (Personal, Social and Health Education, PSHE) – обов'язкового предмету, який викладається учням віком від 5 до 11 років.

Восени 1999-го року, коли стало зрозуміло, що школи врешті-решт змушені будуть звернути увагу на права та обов'язки дітей у рамках нової, офіційно передбаченої, навчальної програми з громадянознавства та неофіційної навчальної програми із PSHE, британська комісія для UNICEF (Фонд ООН допомоги дітям, ЮНІСЕФ) замовила одне з досліджень щодо

впровадження громадянського виховання. Його метою було оцінити поступ та вплив викладання знань у галузі прав людини щойно воно стане частиною Національного навчального плану. Слід було негайно провести базове дослідження, яке згодом використовуватиметься як мірило для оцінки подальшого прогресу. Частина громадянознавства, в системі знань щодо прав людини в школах Англії була дуже малою, тому справжня цінність цього звіту, вказували автори, стане очевидною у майбутньому, коли можна буде порівняти минулі результати з результатами, які дослідники планували отримати через чотири роки [4, с. 5].

Проблема громадянської освіти учнів у всіх регіонах Великої Британії мала під собою значне підґрунтя, на яке опирається і світова практика у цій сфері. Вивчення прав дітей у цілому світі – це не лише знання про міжнародну конвенцію, ратифіковану 192 країнами, а й можливість дітей практично здійснювати свої права. Сюди входять знання про уряд, дорослих, які працюють з дітьми, визнаючи невід'ємними права молоді на виживання, можливість розвиватися, бути захищеними та приймати рішення, які стосуються їх особисто та інших молодих людей у місцевому й глобальному масштабі. Про доробок педагогів Англії у сфері громадянознавства свідчать документи, які були оприлюднені для широкої громадськості. Айлін Маккензі описала моніторинговий проект громадянознавства (Citizenship Education Monitoring Project) в Англії, Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії, який реалізовувався протягом п'яти років у семи наукових звітах [3, с. 5].

У рамках цього проекту UNICEF також започаткував Проект відстежування моніторингу, до якого могла приєднатися будь-яка школа. Школи-учасники проекту з метою обміну успішним досвідом надавали інформацію про розвиток своїх програм із громадянознавства, публікуючи її у доступному для громадськості щорічному звіті, а натомість отримували спеціальну підтримку з боку Департаменту освіти UNICEF.

Перше базове дослідження охоплювало три основні групи:

– працівників місцевих відділів освіти, в основному радників та інспекторів, зацікавлених у підтримці громадянознавства як предмету або ж як міжпредметного циклу тем у навчальних планах Англії, Уельсу та Північної Ірландії для учнів віком від 5 до 16 років;

– персонал вищих навчальних закладів (ВНЗ/HEIs), що займаються підготовкою студентів і випускників педагогічних ВНЗ до викладання громадянознавства у навчальних планах для учнів віком від 5 до 16 років;

– неурядові організації (НУО/NGOs) та предметні товариства, які займаються впровадженням громадянознавства (чи його аспектів) у

навчальні плани для учнів віком 5-16 років [4, 6].

Права людини, зазначають науковці Великої Британії, не можуть розглядатися у вакуумі, вони повинні підпорядковуватися трьом документам, присвяченим правам людини: Всесвітній декларації з прав людини, Конвенції ООН з прав дитини, або ж Акту про права людини в Об'єднаному Королівстві. Конвенція ООН з прав дитини є найбільш прийнятним та доречним документом для молоді віком до 16 років.

Англійські педагоги вважають, що усвідомлення поєднання глобалізації суспільства та громадянства допомагає учням адекватно розуміти такі поняття сучасного життя, як "расизм", "біженство", "шукачі політичного притулку", "міграція" тощо. Це сприяє розвитку врівноваженого і поінформованого погляду учнів на те, що відбувається в Об'єднаному Королівстві та світі загалом [2, с. 3].

Обґрунтування проблеми глобалізації у процесі вивчення громадянства означає не лише одержання знань про інші країни, але є необхідною частиною усіх аспектів шкільного навчального плану, шкільного життя, взаємодії вчителів та учнів, які визначають зміст громадянського виховання у Великій Британії.

Дослідження UNICEF показало: у школах, які вже прийняли за основу підхід до учнів у контексті прав людини, поліпшилися взаємини в учнівському колективі та значною мірою змінилася поведінка старшокласників. Завдяки ознайомленості з документом, який стосується прав людини, учні не лише стають більш поінформованими в царині своїх законодавчо передбачених прав, але й формують своє бачення світу як глобальної спільноти.

Відділ освіти Британської комісії для UNICEF активізував усі свої ресурси, щоб допомогти вчителям та школам вивчити права дитини. Шотландія не включалася до цього звіту, оскільки питання стосовно громадянства у цьому регіоні було у процесі розв'язання.

Оскільки Конвенція ООН з прав дитини стала невід'ємною частиною нової офіційної навчальної програми з громадянства та неофіційної навчальної програми з предмету "Людина і суспільство" (PSHE) в Англії, то відповідно Уельс, Північна Ірландія і Шотландія також посилили акцент на викладанні громадянської освіти та прав людини [5, с. 40].

Як основний прибічник конвенції з прав дитини у Британії, UNICEF замовив згадане вище базове дослідження, щоб схарактеризувати свою роботу з місцевими відділами освіти та школами, започаткувавши чотирирічний "проект відстежування" навчальної програми для дітей віком від 5 до 16 років. До проекту було включено мережу шкіл в Англії, Уельсі,

Північній Ірландії та Шотландії, які мали змогу поділитися своїм досвідом. Зв'язки між "проектом відстежування" та школами-учасниками мали різні форми, але основними виступали зв'язок через електронну пошту та щорічні конференції.

Деволюція (адміністративна реформа, яка полягає у передачі частини повноважень з центру до регіонів) в Уельсі та Північній Ірландії стимулює зростаючу кількість варіантів навчального плану для учнів віком 5-16 років. У той час як традиційні предмети все ще залишилися однорідними у всіх чотирьох юрисдикціях, соціальні та етичні аспекти шкільного навчального плану переважно залежали від регіональних особливостей. Незважаючи на те, що предмети "Громадянство" та "Людина і суспільство" (PSHE) є важливими механізмами громадянської освіти учнів в Англії, їхні уельські відповідники ("Personal and Social Education" ("Особиста та суспільна освіта" (PSE) та аналоги з Північної Ірландії ("Education for Mutual Understanding" ("Освіта для взаємного розуміння" (EMU), "Cultural Heritage" ("Культурна спадщина") та "Social, Civic and Political Education" ("Соціальна, громадська та політична освіта" (SCPE) не тільки мають відмінні визначення, але й посідають інше місце в навчальних планах. Тут слід акцентувати увагу на тому, що різниця між різними землями Об'єднаного Королівства щодо тлумачення громадянства існує, хоч активно ведуться спільні пошуки оптимальної моделі громадянського виховання старшокласників.

Зазначимо, що хоча громадянство і вміщене в названі "ніші" Британського навчального плану, все ж його вивчення є необхідною складовою практично в кожному аспекті шкільного життя. Таким чином, громадянська освіта має серйозні відмінності не лише між юрисдикціями (Англія /Шотландія /Уельс /Північна Ірландія), але й між регіонами у межах цих юрисдикцій, а часто навіть між окремими школами.

Дані для організації дослідження збиралися через опитувальні анкети, здебільшого із заданими варіантами відповідей (closed question – "закриті тести"), що розсилалися поштою [4, с. 8].

Другий інформаційний звіт, наданий 400-ма школами, доповнює перше UNICEF'івське дослідження з громадянства, опубліковане в червні 2000 р. Його метою було дослідити школи на предмет того, що саме вони роблять стосовно покращення викладання громадянства у школах і, що вони вважають пріоритетним для змісту та практики.

Перші два дослідження були складені до моменту впровадження нової навчальної програми з громадянства для надання базових даних, на тлі яких оцінювалася практика шкіл навесні 2003 р. Ключові результати з

дослідження цих шкіл загалом відображали результати дослідження місцевих відділів освіти.

Глобальні питання та проблеми вважалися більш пріоритетними, ніж інформація про різні типи демократичних моделей та практик, чи знання про місцеві, національні і міжнародні інструменти управління. Подібно до цього, допомога учням щодо глибшого вивчення своїх прав та обов'язків вважалася найпріоритетнішою практикою, у той час як спільнотна служба (community service) та громадська активність (community participation) були низькопріоритетними. Щоправда, якщо взяти до уваги той факт, що більшість респондентів вибрана з початкових шкіл, то такі відповіді видаються закономірними.

Ключові результати цього дослідження були такими:

1. Понад 80% респондентів вважали, що громадянознавство/людина і суспільство повинні зосереджувати увагу на таких моментах (у порядку зростання їх важливості): співучасті й проведенні зборів; характері школи; шкільної політики.

2. Думки респондентів про зміст навчальної програми, свідчать про те, що жодній сфері не було віддано пріоритетного місця. 62% респондентів вважали "глобальні питання та проблеми" такими, яким слід віддати першо-, друго- або третьочерговий пріоритет; а друга за величиною група респондентів (48%) надала пріоритетний першо-, друго- та третьочерговий статус "питанням прав людини та інструментам утвердження цих прав" [11, с. 10].

Хоч елементи громадянської освіти і фігурували в навчальних планах усіх частин Об'єднаного Королівства упродовж багатьох років, у 2000 р. в Англії, Уельсі, Північній Ірландії та Шотландії спостерігалися певні тенденції щодо формалізування того, **що** викладається і **де саме** у навчальній програмі це викладання відбувається.

Англія щодо дослідження проблеми віділилася такою специфікою: конвенція з прав дитини була невід'ємною складовою навчальної програми впроваджуваного неофіційного початкового предмету "Людина і суспільство" (Personal Social and Health Education (PSHE)), так само як і невід'ємною складовою і офіційної навчальної програми для громадянознавства у другій фазі (statutory secondary curriculum), яку було впроваджено з 2002 р.

В Уельсі діяла уельська Національна Асамблея, яка схвалила підґрунтя для "Особистої та суспільної освіти" (Personal and Social Education (PSE)), у якому вивчення конвенції з прав дитини було критично важливим моментом.

Північна Ірландія також відрізняється специфічним підходом до організації громадянської освіти та виховання, зокрема старшокласників. У той час, як громадянська освіта була частково складовою циклів міжпредметних дисциплін "Освіта для взаємного розуміння" (Education for Mutual Understanding (EMU) та "Культурна спадщина" (Cultural Heritage), найбільшу увагу у громадянській освіті приділялося змісту таких модулів GCSE (Атестату зрілості), як "Закон та суспільство" (Law and Society) (частина "Соціальних та екологічних студій" (Social and Environmental Studies), "Права і відповідальності у спільноті" (частина "Особистої та соціальної освіти" (Personal and Social Education). Щоправда, внаслідок перегляду навчального плану на 2001 рік, чіткіший наголос було поставлено на важливість викладання громадянознавства упродовж усієї навчальної програми для учнів віком від 5 до 16 років. Конвенція ООН з прав дитини виступала одним із найважливіших аспектів під час вивчення зазначеного предмета.

На тлі загальнобританської концепції громадянознавства Шотландія також відрізняється низкою особливостей. Майбутня форма громадянознавства у Шотландії є ще лише предметом поточного обговорення, але певний консенсус у цьому обговоренні передбачається у найближчому майбутньому.

Третій науковий звіт презентує якісну інформацію стосовно поступу, що його роблять школи в царині громадянської освіти, зокрема, стосовно того, як учнів навчають їхніх прав та яким чином вибудовується участь учнів. Англійськими науковцями були досліджені погляди як вчителів, так і учнів 16-ти шкіл у кожній юрисдикції та надані дані про їхні шкільні середовища і соціально-економічні здобутки. Звіт проілюстрував, що зовні дуже відмінні один від одного підходи, обрані школами щодо громадянської освіти, мали значну кількість схожих аспектів.

Результати дослідження засвідчили також, про те, що навчання дітей їхніх прав і конвенції прав дитини є дуже важливим елементом навчання, і вони очікують, що обізнаність у цій царині дасть учням моральні, соціальні та інтелектуальні привілеї.

Щодо громадянської освіти (Education for Citizenship (EfC), то у цей час її велика частина викладалася вчителями, котрі ані не мали формальної кваліфікації з предмету, ані не знали, як його слід викладати. Значна кількість наставників (tutors) середніх класів (secondary form) є фахівцями інших галузей науки, де дискусійні чи контроверсійні питання щодо громадянознавства виникали рідко або не виникали зовсім [11, с. 24].

На момент написання четвертого звіту громадянська освіта в Англії

вже стала офіційним предметом на рівні середньої школи. У Північній Ірландії очікувалося, що громадянознавство буде офіційним предметом на рівні середньої школи у 2007-му році. В Уельсі PSE (“Особиста та соціальна освіта”) з вересня 2003 року стала офіційним предметом на рівні початкової та середньої шкіл. Тривало коригування навчального плану в Англії. Відчувався брак спеціалістів. Цей чинник неминуче негативно впливав на більш розмиту – і, ймовірно, теж складнішу – частину навчального плану. Щоправда, відділ UNICEF у Великобританії був приємно вражений тим, що багато шкіл почало ставитися до участі учнів значно серйозніше, хоча загалом ще дуже багато слід було зробити для того, щоб почати наближатися до демократичних моделей шкіл у континентальній Європі.

Результатами четвертого етапу дослідження розвитку громадянознавства у Великій Британії визначено:

1. Зміни навчального плану. Багато шкіл здійснило зміни в навчальних програмах або інші зміни (політичні, наставницькі, процедурні), спрямовані на те, щоб інтегрувати громадянську освіту в обов’язкову дисципліну для старших класів.

2. Розвиток демократії в школах. Більшість досліджених шкіл уже мала шкільну раду чи її відповідник. Та невелика частка шкіл, де не було формальних органів учнівського самоврядування, якраз перебувала у процесі їх створення.

3. Викладання у школах Конвенції ООН з прав дитини [6, с. 350].

Невелика частка вчителів середніх класів висловлювали стурбованість стосовно того, чи не призведе викладання про конвенцію з прав дитини до появи в учнів необґрунтованих претензій на привілеї. У цьому випадку простежується тенденція до “прагнення прав”, “розширення прав”. Її витoki слід шукати у філософії антропоцентризму, який є глибоко вкоріненою хворобою західної цивілізації. Без урівноваженості прав та обов’язків особистості і прийняття людиною такої позиції не можна сподіватися на побудову громадянського суспільства. Ця небезпека загрожує не лише розвиненим демократіям, але й тим державам, які сліпо копіюють чужий досвід у цій сфері.

Черговий, п’ятий звіт “Громадянська освіта в Шотландії, робота для обговорення та розвитку” з’явився навесні 2002-го року [9]. UNICEF дотримується думки, що молоді люди можуть найефективніше вивчити громадянознавство, будучи активними громадянами в межах шкільної спільноти. Школи можуть заохочувати активну громадську участь, розподіляючи відповідальність та надаючи можливість вибору.

“Навчання та викладання в Шотландії” (“Learning and Teaching

Scotland” (LTS) рекомендує, щоб: “Право кожної особи на громадянську освіту було забезпечене через поєднання досвідів навчання, отриманих зі щоденного життя школи, окремих розділів навчального плану, міжпредметних зв'язків (cross-curricular experiences) та видами діяльності, що включають у себе зв'язки з місцевою спільнотою ... Громадянська освіта є ключовою частиною відповідальності кожного вчителя та педагогічного практиканта і невід'ємною складовою кожної області навчання та викладання” [9, с. 3].

UNICEF підтримує рекомендації LTS (Learning and Teaching Scotland) і погоджується з тим, що громадянська освіта має викладатися в навчальній програмі всіма вчителями, та дотримується думки, що лише тоді, коли є ознаки підтримки і практикування громадянства, учні матимуть змогу робити свій внесок як активні учасники та громадяни шкільної спільноти.

Одне з досліджень “Школи та громадянство: базове дослідження 70-ти шкіл, що подали заявки на участь у UNICEF UK CEMP” залишилось неопублікованим.

“Citizens All? Children’s Rights and Citizenship Education” (“Чи всі є громадянами? Дитячі права та громадянська освіта”) [3] шостий за рахунком звіт, опублікований у 2004 році.

В останньому звіті вказано на наявність значних розбіжностей між оцінками теорії і практики громадянства іноземними вчителями й оцінками англійських учителів. Крім того, існують гострі контрасти між думками вчителів та учнів. Здібніші та менш здібні групи учнів (обрані вчителями-учасниками дослідження) також мали різні думки про участь у шкільній спільноті, а також різний досвід такої участі. Викладання Конвенції прав дитини було загалом уривчастим та часто залежало від ентузіазму невеликої кількості вчителів. Найважливішим із цього всього були значні недоречності у “змісті” та “формі”. Наприклад, навіть там, де учнів навчали громадянства систематично та планово, учні часто не мали нормальної можливості застосувати теорію на практиці – чи через активне і учасницьке навчання, чи через участь у процесах та структурах прийняття рішень у школі. Величезна кількість учнів розглядали питання вивчення Конвенції прав дитини дуже важливим насамперед для них особисто, хотіли знати не тільки про права дітей, але й про те, куди їм слід звертатися у разі порушення цих прав [3, с. 15].

Висновки. Отже, громадянство, має потенціал долати чимало освітніх та соціальних проблем: політичну апатію молоді; потребу критичного погляду громадян на глобалізацію; взаємовідношення між соціальною та економічною виключеністю та погану успішність у навчанні; а також, згідно з Дейвісом, потребу підняти рівень поведінки та викоринити залякування і

прогулювання уроків у школах [7]. Незважаючи на те, що Велика Британія має багатолітній досвід будівництва громадянського суспільства, все ж на її теренах і сьогодні триває активний пошук оптимальних моделей реалізації завдань громадянської освіти та виховання.

Використана література:

1. *Andrews R. and Lewis G.* Citizenship education in Wales: Community, Culture and the Curriculum Cymreig. Paper presented at the British Educational Research Association Conference, Cardiff University, 7-10 September 2000 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00001571.doc>
2. *Brownlie A., Mackenzie N.* Citizenship Education: Global Dimension. Guidance for Key Stages 3 and 4. – London : Development Education Association, 2001. – 23 p.
3. *Citizens all? Children's Rights and Citizenship Education: An Endline Survey of Curriculum and Practice in a Sample of UK Schools* [Електронний ресурс] – London: UNICEF, 2004. – 24 p. – Режим доступу : http://www.unicef.org.uk/tz/resources/assets/final_cemp_report_05.pdf
4. *Citizenship in Schools: A Baseline Survey of Curriculum and Practice in a Sample English, Welsh and Northern Irish Education Authorities in Spring 2000* [Електронний ресурс] – London: UNICEF, 2000. – 23 p. – Режим доступу : http://www.unicef.org.uk/tz/teacher_support/assets/pdf/cemp_report_1.pdf
5. *Crick B.* Education for Citizenship: The Citizenship Order // *Parliamentary Affairs*. – 2002. – Volume 55. – № 3 (July). – P. 488-504.
6. *Crick B.* The Presuppositions of Citizenship Education // *Journal of Philosophy of Education*. – 1999. – № 33(3). – P. 337-352.
7. *Davies L.* School Councils and Pupil Exclusion: Research project report. – London : School Councils UK, 1999. – 186 p.
8. *Dwyer B.* Educational Changes in Britain // *Education Today*. – Vol. 45, № 4, December 1998. – P. 37-48.
9. *Education for Citizenship in Scottish Schools: A baseline survey of curriculum and practice in 128 Scottish primary and secondary Schools* [Електронний ресурс] – London : UNICEF, 2001. – 19 p. – Режим доступу : http://www.unicef.org.uk/tz/teacher_support/assets/pdf/cempscottish-rep.pdf
10. *Kerr D.* Citizenship Education in England. The Making of a New Subject [Електронний ресурс] // *Journal of Social Science Education (JSSE)*. – 2003. – № 3. – P. 18–26. – Режим доступу : <http://www.jsse.org/2003/2003-2/pdf/kerr-england-2-2003.pdf>
11. *Work in Progress. Education for Citizenship in four Jurisdictions: Interviews with teachers & pupils in schools in England, Northern Ireland, Scotland, Wales* [Електронний ресурс] – London: UNICEF, 2001. – 26 p. – Режим доступу : www.unicef.org.uk/tz/teacher_support/assets/pdf/cemp_rep-3.pgf

Гурий М. О. Региональные особенности гражданского образования учащихся в Великобритании в условиях глобализации.

В статье рассмотрены региональные особенности гражданского образования учащихся в Великобритании в условиях глобализации общества, проанализировано мониторинговый проект граждановедения (Citizenship Education Monitoring Project) в Англии, Уэльсе, Шотландии и Северной Ирландии, который реализовывался в течение пяти лет в семи научных отчетах и освещены его ключевые результаты.

Ключевые слова: *гражданское образование, Великобритания, региональные особенности, глобализация.*

HURIY M. O. Regional peculiarities of citizenship education in Great Britain in globalization.

The article deals with the regional peculiarities of citizenship education in Great Britain in a

globalizing society. The Citizenship Education Monitoring Project in England, Wales, Scotland and Northern Ireland, which was implemented over five years in seven scientific reports, is analyzed. Its key results are highlight.

Keywords: *citizenship education, Great Britain, regional peculiarities, globalization.*

Деркач Т. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ СТУДЕНТАМИ АЛГОРИТМІЧНИХ, КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ТА ГРАФІЧНИХ ХІМІЧНИХ ЗАДАЧ

Дослідження проведено з метою визначення успішності студентів під час розв'язання хімічних задач, представлених у різному вигляді: концептуальному, алгоритмічному і графічному. За результатами статистичного аналізу експериментальних даних встановлено наявність сильного кореляційного зв'язку між якістю виконання концептуальних і алгоритмічних задач, а також існування децю слабшої кореляції між виконанням, з одного боку, алгоритмічних та концептуальних задач, а з другого – графічних задач. Показано, що більшість студентів найгірше розв'язувала графічні завдання, що свідчить про необхідність посилення навчання в цьому напрямку.

Ключові слова: *викладання хімії, алгоритмічні завдання, концептуальні завдання, графічні завдання.*

В сучасних умовах поширюється застосування програмних засобів навчання хімії [1]. Вони використовуються під час проведення аудиторних занять (лекцій, семінарів, практичних та лабораторних робіт тощо), а також для організації самостійної роботи студентів. Програмні засоби надають широкі можливості для багатовимірного, динамічного й інтерактивного представлення хімічного матеріалу [2]. Багато дослідників підкреслюють високий освітній потенціал методів на основі інформаційних технологій (ІТ), стверджуючи, що вони забезпечують активне навчання, дають змогу студентам виконувати роботу вищих когнітивних рівнів, є підтримкою конструктивного навчання, заохочують до участі у наукових дослідженнях.

Незважаючи на широкі можливості, застосування ІТ не завжди підвищує ефективність навчання хімії. Тому існує низка причин, однією з яких може бути недостатній розвиток у студентів абстрактних уявлень та сформованості вмінь працювати з графічними даними.

Дослідники приділяють багато уваги опису технології розробки навчальних матеріалів для презентаційного супроводу лекцій відповідно до теорії мультимедійного навчання [3]. Це пов'язано зі спробами